

## Un Ungur despre chestiunea naționalităților

**Dr. Baron Eötvös Iozsef,**  
*Chestiunea de naționalitate* traducere de Sever Bocu. Arad. Tipografia Nichiu. pp. 169. Prețul 2 cor.

Redactorul responsabil al «*Tribunei*» din Arad, profitând de vremea cît i-a fost dat să stea în temniță, pentru procese politice, drept mîngiere a singurătății între patru ziduri și cu ușa încuiată dinspre lumea așa zisă a libertății maghiare, a făcut un lucru bun, pentru folosul obștiei românești: a tradus studiul unui senin și cuminte bărbat politic maghiar, ale cărui nume și lucrare se indică în capul acestor șire.

Lucrarea d-lui *S. Bocu* e cu atît mai bine venită, cu cît actualele împrejurări politice pretind de la cărturarii noștri nu numai inimă, ci și cunoștințe, spre a putea duce la bun sfârșit lupta politică, în care sîntem angajați, pentru validitatea neamului nostru în regatul Sf-lui Stefan.

Treizeci și cinci de ani de pasivitate politică, dacă au fost pentru masa poporului nostru o perioadă de demoralizare politică, pentru intelectuali a fost, în mod fatal,—nu ne sîm de a întrebuița o expresie căm tare—o abrutizare intelectuală, o atrofiere în «*far niente*» (vorbind de pătură, nu de individualități marcante din pătura intelectuală a «*conducătorilor*»).

Lupta de redeșteptare politică s'a inaugurat la noi acum; și viitorul numai așa ne va oferi garanții de real progres, dacă intelectualii noștri (cît de mici și modești), vor fi orientați asupra evoluției (fie chiar și reactive, șoviniste maghiare) a ideilor politice din țara noastră. În acest inteles, cartea lui *Eötvös*, ce ni se dă în traducere românească din limba maghiară, este bine și la timp potrivit venită.

Dar pînă să trecem la aprecierea cărții în chestiune, ne permitem a face, incidental, o paranteză, pentru a pune față în față principiile relative la organizarea unei «*Austrii Mari*», ale distinsului nostru scriitor politic d. *Aurel Popovici* și principiile cuprinse în cartea lui *Eötvös*, pentru rezolvarea chestiunii naționalităților din Ungaria (o parte de căpetenie a chestiei

naționalităților din Austro-Ungaria și care în special ne privește pe noi Români de sub Coroana habsburgică—(cu excepțiunea Bucovinei, care e în alte condiții de viață și dezvoltare).

D. A. Popovici, în *«Statele-Unite ale Marii-Austrii»* face un proiect de constituție pe baza principiului federalizmului după naționalități. Nu socotim de neîntemeiată concepțiunea sa, dar iată cum argumentează însuși d. A. Popovici: «Nu știm, dacă «conducătorii statului nostru (Austro-Ungaria) vor avea curagiul «să întreprindă o astfel de reconstrucție a Marii-Austrii,—dar știm «că o mină puternică ar fi încă în stare să o realizeze....» Și cine să fie acea «mină» puternică? Întrebăm noi, privind spre înălțimea Tronului și, pe rînd, până la cel ce varsă sînge și sudori de sînge pentru.... alții. Și nu o vedem! Și mai știm și înțeleptele cuvinte ale dulcelui cronicar moldovan Miron Costin, că, «nu sînt vremile sub cirna omului, ci bietul om sub vremei»; și poate că și în filozofia lui Nietzsche este un strop de adevăr: vremea o reprezintă cei tari.

E vădit că și până la intervenția «minei puternice», acțiunea noastră nu se poate stinjeni....

«Chestiunea de naționalitate» în Ungaria, a baronului *Iozsef Eötvös*, e mai ales interesantă, pentru noi, prin aceia că prezintă astfel de principii, prin realizarea cărora s'ar putea porni la trepta'a cucerire a revîndicațiunilor noastre romînești, fără ca Maghiarii să piardă din ceea ce li se cuvine.

Dar socotesc că prealabil nu este de prisos să arăt geneza operei lui Eötvös, în legătură cu evenimentele politice.

Revoluția Maghiarilor de la 1848, care proclamase drepturile omului-maghiar, a fost înfrîntă de Austria centralistă. Urmînd era absolutizmului austriac, pe cit de favorabilă (în împrejurările de atunci) pentru dezvoltarea individualităților naționale nemaghiare din patria noastră, pe atît de urgisită de maghiarime, organizarea provizorie a absolutizmului nu poate dura; căci parte în urma agitației externe, bine chibzuită, deși fals ticluită, parte în urma rezistenței în țară a elementului maghiar, dar mai ales în fața evenimentelor externe, care apăsau greu asupra Monarhiei noastre, a trebuit să se facă o apropiere între elementul maghiar și coroană. Și aci nu le-a lipsit Maghiarilor barbații «providențiali», care înțelegînd situația neamului lor și mai ales a țării, au pregătît netezit și deschis calea pactului dualistic din 1867 și a constituționalismului—unguresc.

Revoluționarii din 1848, Kossuthiștii, se organizează ca o poziție în noul parlament, iar cîrmuirea țării este dată pe mîna reprezentanților unui curent «pactist»—ca să-i zicem așa—eșit din sinul poporului maghiar, în frunte cu Deák Ferencz, Andrassy și Eötvös. Opera guvernului Deák este legea de naționalități, menită să satisfacă—măcar în parte—egalei îndreptățiri (cu oarecare «ferestre deschise» pentru curentul hegemoniei maghiare). Acea lege, nu numai că n'a fost executată de guvernele ulterioare lui Deák, ci volnic și în răsunetul aplauzelor

șovinistilor, care se tot întăreau în parlament, a fost călcată și ciuruită prin ordinațiuni și abuz de putere din partea forței executive.

Pe timpul, însă, cind se pregătea împăcarea Maghiarilor cu coroana, ca pregătitori ai pactului dualistic, au muncit cîți-va bărbați politici maghiari, indicînd rezolvarea problemelor care aveau să tragă în cumpănă la pregătirea organizării statului, și dintre lucrările din acest domeniu face parte și cartea lui Eötvös, tipărită la 1865 a cărei traducere ni-a dat-o dl. S. Bocu.

Să vedem care sunt părerea lui Eötvös<sup>1)</sup> asupra chestiunii de naționalitate din Ungaria. Cităm:

«Ca și cum părerea, pe care și-o exprimă Sfîntul Ștefan către fiul său, că o țară cu o limbă și obicei e slabă—*unius linguae uniusque moris regnum imbecille et fragile est* (Decret. lib. I. c. VI. § 3)—ar fi fost primită de descendenți drept axiomă de guvernare: puterea regală n'a nîzuit spre asimilarea diferitelor popoare ale țării, din contră, ea și-a înțales misiunea mai ales așa, ca susținînd particularitățile unor ținuturi ale imperiului, relațiunea, în care acele stăteau cu coroana, să nu se schimbe».

Aceasta a fost la întemeierea statului ungar; relațiunile etnice nu s'au prea schimbat în o mie de ani și Eötvös a înțales că înțelepciunea din bătrîni se reazemă pe legea firii, pe care zadarnic se încearcă oamenii zvăpăiați să o schimbe.

«Locuitorii de diferite limbi ai acestei patrii—continuă Eötvös—opt veacuri de-a îndul s'au simțit cetățenii unei țări, care după limbă au rămas *Slavi, Romîni, Germani*, dar niciodată un moment n'au încetat de a fi ungari (magyar) și la care, *tenacitatea cu care s'au legat de propria-le limbă, niciodată n'a primejduit unitatea patriei noastre*».

Vorba fiind, pînă aci, de acele vremuri cînd conștiința națională nu era un factor al vieții popoarelor, să vedem, cum schițează Eötvös evoluția chestiunii de naționalitate în Ungaria în forma în care se prezintă, ca conflict între elementul parvenit la dominațiune și neamurile asuprite.

«Progresul rapid pe cîmpul politice, care la noi a exercitat efect mai nemijlocit asupra dezvoltării principiului de naționalitate (veacul XVIII), pentru că cea mai mare parte a *claselor privilegiate aparținînd de fapt naționalității maghiare*, contrastul, ivit în epoca discuțiunilor politice asupra intereselor nobililor și

1). Lucrările mai însemnate ale acestui autor sînt (ungureșe): *Ideile dominante în veacul XIX.—Ueber die Gleichberechtigung der Nationalitäten in Oesterreich* (Ed. 1850. 1851. 1871).—*Die Garanzien der Macht und Einheit Oesterreichs* (1859).—*Die Sonderstellung Ungarns vom Standpunkt der Einheit Deutschlands* (1860).—*Chestia de naționalitate* (1865), lucrarea despre care vorbim aci.

nenobililor, a făcut mai vie simțirea osebirii de naționalitate».

Și cum caută să niveleze oare «contrastul» firesc, acel neam, care s'a ridicat la 1848 în numele libertății și frăției? Eötvös ni-o spune sincer și clar:

«Să ne pună oare în mirare, cînd interesarea ce s'a deșteptat între cetățanii patriei față de propriile necesitate, eclipsa tot mai mult dragostea patriei comune?... Să ne mirăm oare, cînd eram nedrepti față de dirșii și *atribuim agitațiunii meșteșugite a unora, ceea ce nu era d. cît fireasca desfășurare a lucrurilor*, urmare numai a celor mai nobile și cu ale noastre înrudite sentimente?»

Din aceste expuneri, vedem că stăm în fața unui cap luminat, care după cum o putem recunoaște și din alte idei din operele sale, vede posibilitatea soluției chestiunii de naționalități în Ungaria, *numai în asigurarea deplinei libertăți*. Dar, ca să încheem cu însăși spusele lui Eötvös, lăsăm să urmeze un pasagiu, foarte clar, real și directiv:

«Neputînd oprima sentimentele ce izvorăsc din ideia naționalistă, aceasta, ca pîn'aci; așa cel puțin o vreme oarecare, va exercita și de aci încolo influență hotărîtoare asupra tuturor împrejurărilor noastre, dar modul acestei influențe depinde cu totul de la noi; și fiind pe deoparte siguri că în această parte a Europei nu se poate forma stat mai mare cuprinzînd mai multe naționalități; pe de altă parte, nici cei mai înfocați aderenți ai naționalității maghiare neputîndu-se legăna în speranța cu una cu două a contopi aceste naționalități în cea maghiară; și dupăce, prin urmare orice s'ar întîmpla, diferitele naționalități ale patriei noastre nu pot aștepta dela viitor mai mult, decît ca *condițiunile de înaintare ale naționalităților să fie asigurate în stat* și noi Maghiarii nu putem cere altceva, decît ca compatrioții noștri de diferite limbi să țină cu deopotrivă credință la patria comună; pentru înălăturarea divergențelor, pricinuite prin mișcarea naționalistă, ba chiar pentruca sentimentele naționaliste să devină cea mai sigură garanță a statului și libertății noastre, nu e nevoie de altceva, decît ca în locul viselor frumoase (Șovinism maghiare N. R.) să ținem înaintea ochilor noștri starea-ne reală și să abdicăm la dorințe, a căror realizare, judecînd cuminte, o recunoaștem înșine de imposibilă. Alegerea e în mîna noastră, dar nu e neîndoios și aceasta este, că urmările aceleia, fie bune fie rele, le va simți, nu una ori altă naționalitate, ci toate de-o potrivă; și tocmai în această comunitate a intereselor noastre consistă cheazășia, în care eu văd rezolvirea norocoasă a acestei chestiuni».

Aceste sînt ideile baronului *Eötvös*, fost ministru al cultelor și instrucțiunii publice în cabinetul Deák, relative la chestia de naționalități din Ungaria și rezolvarea ei. Cum l'au înțeles și urmat Maghiarii, o vedem în ironica parvenire la cîrma țării a vrăjmașilor pactului dualistic, a celor mai impetuoși șovinști.

Pentru rezolvirea crizei din Imperiul Habsburgic ar trebui ca opinia publică maghiară să se întoarcă la ideile eötvösiane; iar la aceasta vor fi chemați să contribuie și Romîni, în special politicianii romîni, — și de-aici importanța popularizării între politicianii romîni a cărții «*Chestiunea de Naționalități*», a cărei aparițiune în limba romînă și apreciere, ne-a provocat reflexiunile de mai sus.

În cadrul acestui șir de idei am mai putea discuta chestiunea, dacă ar fi bine, ca Romîni din Ardeal (și părțile ungurene cu Banatul) să caute a cultiva apropierea de Viena (principial comună lui I. Slavici și A. Popovici), așa zisa politică tradițională, sau să încerce a se apropia de Maghiari (tentatiune dubitată de oarecare cercuri romînești și nu străină aliaților noștri slovaci și sirbi)—ceea ce însă astăzi s'a dovedit de imposibil, cu șovinștii dela putere! Aceasta însă, o vom discuta poate în cadrul altui articol, întrucît s'ar impune ca o chestie la ordinea zilei.

Încehem dar, întorcîndu-ne la însăși traducerea în romînește a cărții lui *Eötvös István*, făcută de dl. S. Bocu și facem constatările următoare:

Lipsește acestei cărți adnotațiunile necesare, indicațiunile istorice și bibliografice—ceea ce ne-am încercat să suplinim prin această dare de samă. Limba în care e tradusă cartea, mai ales în părțile de la început, nu e, ca frazeologie, în totdeauna destul de romînească,—ceea ce în mare parte poate proveni din greutatea traducerii unei limbi atît de deosebită în ce privește structura ei, față cu limba romînă, la care se mai adaugă stilul maghiar arhaic al lui *Eötvös*. Cu toate acestea însă, cartea d-lui *S. Bocu* poate fi citită cu mult folos și destul de ușor de cîrturarii romîni.

Arad

S. Secula

